



SKOK DO REALITY

číslo 3/2003
4. ročník

speciální noviny o legislativě
pro zdravotně postižené

vydává Národní rada zdravotně postižených České republiky (www.nrzp.cz)

Co by se mělo změnit v legislativě týkající se zdravotně postižených

1. Zakotvení zákazu diskriminace z důvodu zdravotního postižení

Diskriminace z důvodu zdravotního postižení patří mezi časté jevy. Přípravovaný zákon o ochraně před diskriminací před ní musí účinně chránit. K tomuto opatření přistupuje stále více zemí nejenom v rámci EU: jako příklad lze uvést Maďarsko či Polsko.

2. Zavedení parkovacích průkazů pro osoby se sníženou pohyblivostí, doporučených na jednání Evropské konference ministrů dopravy (CEMT) ve dnech 13.–14. 3. 2000, a sjednocení úpravy bezplatného parkování pro tělesně postižené

V roce 1978 rada ministrů CEMT stvrdila, že všechny členské země budou poskytovat osobám se sníženou pohyblivostí, které přijíždějí z jiné členské země, stejné výhody jako poskytují tuzemcům. Výhody spočívají zejména v tom, že tyto osoby mohou zaparkovat své vozidlo v rezervovaných zónách, mají povoleno dlouhodobé parkování nebo mají výjimku z platby za parkování. V roce 1997 byla tato úmluva revidována a její působnost rozšířena i na některé připojené země (např. Austrálie, Kanada, USA). V roce 1998 přijala obdobnou rezoluci pro své členy Evropská unie. Nedořešena je otázka standardizace povolení k parkování, která by byla vhodná pro usnadnění reciprocity a odstranění případných nedorozumění přímo na místě.

3. Vydání zákona o sociálních službách, případně o sociální pomoci

Zákon o sociálních službách, respektive o sociální pomoci je připravován od roku 1993. Přestože stávající právní úprava v oblasti služeb je zcela nedostatečná, nebylo dosud přikročeno k reformě sociálních služeb. Předložený návrh věcného záměru zákona považujeme za nepřijatelný.

4. Odstranění ekonomické podmínky při částečných invalidních důchodech

Omezení výdělku při částečném invalidním důchodu bylo do systému důchodového pojištění převzato z úpravy platné před 1. lednem 1996. Toto opatření bylo plně funkční a odůvodněné v dřívějším sociálním systému, kdy byl částečný invalidní důchod započítáván jako součást příjmu pro účel starobního či plného invalidního důchodu. V nynější situaci, kdy již důchod není považován za

součást příjmu, vede tato podmínka k tomu, že osoby, které pobírají částečný invalidní důchod podle ustanovení § 44 odst. 1 zákona 155/1995 Sb. v platném znění, půjdou do důchodu s vyměřovacím základem až o 34 % nižším než jiní občané. V současné době se týká omezení výdělku téměř 130 000 osob.

Jde o jeden ze zdrojů úspor, které pomohou nejen státu, ale i lidem. Na vysvětlenou připojujeme malý komentář. V roce 1999 bylo kontrolováno ohledně dodržení zmíněné ekonomické podmínky celkem 113 268 důchodů. Z toho pouze ve 2 896 případech byla výplata invalidního důchodu zastavena a v 1 297 případech byl invalidní důchod zkrácen na polovinu. V roce 2000 bylo kontrolováno 118 765 důchodů, z toho pouze ve 2 651 případech došlo k zastavení výplaty a v 1 661 případě ke zkrácení na polovinu. V roce 2001 proběhla kontrola u 123 936 případů, z toho pouze ve 2 551 případě došlo k zastavení výplaty a v 1 889 případech ke zkrácení důchodu na polovinu.

I pokud by náklady na kontrolu jednoho důchodu činily pouze 100 Kč, činila by úspora jen na ušetřených nákladech kontroly předloni 12 393 600 Kč. Další úspora by pochopitelně vznikla snížením nákladů na výplatu dávek státní sociální podpory či sociální péče. Navíc dojde ke zvýšení příjmu z daní a příjmů z plateb zdravotního a sociálního pojištění. Roční přínos pro veřejné rozpočty lze odhadnout asi na 10 000 000 Kč, s tendencí dalšího zvyšování: jak vyplývá ze srovnání uvedených údajů, zvýšil se počet sledovaných případů od roku 1999 o více než 10 000, tedy téměř o 10 %. Největší ekonomický přínos je však třeba očekávat při odchodu do plného invalidního či starobního důchodu.

5. Odstranění omezení výdělku při péči o blízkou a jinou osobu

Rodiny, které péči zajišťují, žijí často na úrovni životního minima. Pokud pečující osoba dosáhne důchodového věku, jsou starobní důchody často příznavnější ve výši, která zdaleka nedosahuje částek životního minima. Omezení jejich výdělku je nevýhodné pro pečující osobu i pro stát, který přichází o peníze na daních, o peníze na sociální a zdravotní pojištění a zároveň zvyšuje své výdaje v sociální oblasti. Jde o zdroj úspor, které pomohou nejen státu, ale i lidem.

(hut)

Senátní slyšení o sociálních službách potvrdilo rozdílnost postojů a názorů

Senátní slyšení je významný politický prostředek, který slouží k seznámení zákonodárců s nejpalčivějšími problémy českého veřejného života. Od vzniku Senátu se konalo pouze šestkrát: na jednom se například probírala krize v České televizi. Tématem posledního slyšení, které se uskutečnilo 10. června 2003, byla sociální pomoc. Probíhalo za vedení senátorky Daniely Filipiové a za nepatrné účasti senátorů a poslanců: na presenční listině bylo pouhých osm senátorů, což je 10 procent z jejich počtu.

Větší zájem o slyšení projevil zástupci osob se zdravotním postižením a koneckonců i Minister-

stva práce a sociálních věcí. Z ministerstva se diskuse zúčastnili náměstkyně Ludmila Müllerová a ředitelé odborů Martin Žárský a Milan Lipner. Zástupci osob se zdravotním postižením byli jednak z vrcholných organizací, tedy z Vládního výboru pro zdravotně postižené občany a Národní rady zdravotně postižených, jednak z „řadových“ organizací (například Pražská organizace vozíčkářů, Asociace muskulárních dystrofiíků, Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých Společnost Duha). Většina účastníků slyšení pochopila smysl jednání nikoliv jako obecnou debatu nad zákonem, ale jako diskusi nad posledním

návrhem věcného záměru tohoto zákona z jara roku 2003, jak jej předložili pracovníci MPSV.

Z diskuse vyplynuly tři základní poznatky. Ze strany státní správy není vůle k realizaci principů, které občané se zdravotním postižením považují za zásadní, protože politické zadání je udržet dosavadní stav, aby o jejich životě i nadále rozhodoval úředník (už nikoliv státní, ale obecní či krajský). Státní správa se od občanů se zdravotním postižením velmi poučila: proklamuje přesně to, co chtějí slyšet, dokonce používá formulace, jež pocházejí přímo od nich. Třetí poznatek je, že nástroje k naplnění oněch proklamací vidí účastníci

rozpravy v něčem jiném. Vzhledem k tomu, že pro občany se zdravotním postižením znamená zákon o sociální pomoci „životní rozsudek“, zatímco pro zaměstnance státní správy je to pracovní úkol, za který dostanou zapláceno, je nasnadě, jakými motivy jsou jednotlivé strany vedeny při své argumentaci.

Co tedy MPSV nabízí? Nárok na posouzení nepříznivé sociální situace. Tedy nikoliv nárok na pomoc, ale na to, že když už se někdo odhodlá jít na úřad, protože si zoufá z toho, že nedokáže zabezpečit své základní potřeby, má nárok na to, že nějaký úředník tuto skutečnost potvrdí, nebo zamítne. A když ji potvrdí, neplyne z toho, že občanovi nepříznivou sociální situaci pomůže řešit. A už vůbec z toho nevyplývá, že mu pomůže způsobem, který bude občanovi vyhovovat.

Dále MPSV nabízí, že občan může ovlivnit takzvané komunitní plánování. Při něm prý může nasměrovat rozdělení peněz v rozpočtu tak, aby byly financovány služby, které potřebuje. Už vidím, jak třeba rodina, která se z posledních sil stará o svého člena, který by bez její intenzivní pomoci nepřežil ani několik hodin, a která tudíž naléhavě potřebuje pomoc, najednou všeho nechá a půjde vyjednávat v rámci komunitním plánování. Totéž

„úsilí“ pravděpodobně bude schopen vyvinout senior, který má problém s vlastní sebeobsluhou...

Tohle samozřejmě nelze považovat za nástroje vedoucí k naplnění proklamovaných cílů. Kromě věcného záměru, který byl schválen vládou v roce 1998, leč dalším ministrem práce a sociálních věcí smeten, všechny ostatní sice slibují splnění požadavků uživatelů na svobodnou volbu služby, ale ve skutečnosti neposkytují žádné nástroje, jimiž by něčeho takového bylo možné dosáhnout. Poslední návrh věcného záměru zákona o sociálních službách opět neřeší problematiku komplexně (dávky a služby), takže možnost zakomponovat všechny nutné způsoby pomoci účelně a ve vzájemné součinnosti je zcela vyloučena. Právo člověka na sebeurčení by podle tohoto návrhu i nadále bylo potlačováno, navíc nezakládá pro každého občana stejné právo na spravedlivé posouzení a uspokojení jeho základních lidských potřeb, ale ponechává to na úřednících. Návrh neskýtá možnost financovat sociální služby adresně (tedy kapitáčním příspěvkem na péči), ani hospodárně, efektivně a tak, že občan nebude peníze ze své obce odčerpávat, ale přinese je tam. Nepočítá se v něm s člověkem, protože hlavní jednot-

kou, pro niž se plánuje a na niž se stanovují kritéria, není člověk jako individuum, ale správní jednotka: obec či kraj.

Ujasněme si, co my, lidé se zdravotním postižením, chceme: Nezávislé, odborné posouzení potřeby sociální pomoci, z něj vyplývající nárok na pomoc a kapitáční příspěvek (tzv. příspěvek na hlavu), jímž si občan tuto pomoc může alespoň částečně uhradit. Chceme, aby o našem životě nerozhodoval úředník, ale abychom měli možnost svobodné volby sociální služby. Chceme, aby prostředky vynaložené na pomoc, kterou nezbytně potřebujeme, byly využity co nejefektivněji. Chceme, aby sociální pomoc byla poskytována spravedlivě, tedy dle potřeb.

Naše zásady a požadavky jsou stále stejné. Již roky. Tvoří ucelený systém, který je proveditelný, jak dokazuje návrh věcného záměru zákona o sociální pomoci z roku 1998. Důvod, proč tyto zásady MPSV nezpracovává do zákona, jsou politické. Ostatně obrázek o postojích a názorech obou stran si může učinit každý čtenář sám z následujícího textu.

(hr)

Co zaznělo v Senátě

Zdůrazňujeme, že příspěvky všech vystupujících osob jsou výrazně kráceny a mírně redakčně upraveny. Vzhledem k omezenému rozsahu našich novin nebylo možné postupovat jinak. Snad se nám podařilo vybrat z protokolu 6. veřejného slyšení Senátu na téma „Zákon o sociální pomoci“ nejdůležitější postřehy a názory.

Jako první referoval **nezávislý expert Václav Kozel, člen občanského sdružení Asociace muskulárních dystrofií**, který měl charakterizovat věcný záměr zákona o sociálních službách z pohledu uživatelů. Řekl mimo jiné: „Ani tento věcný záměr neumožňuje občanům, kteří potřebují ke svému životu pomoc sociálních služeb, aby se stali rovnocennými občany, ale utvrzuje jejich postavení jako druhořadých. O základních instrumentech jejich životů totiž bude rozhodovat úředník, a tak právo člověka na sebeurčení bude i nadále potlačováno. (...)“

Požadujeme, aby na sociální službu byl ze zákona právní nárok, a to při splnění podmínek, které zákon pro poskytnutí služby jasně vymezí. Služba má být poskytována na základě potřeby, a nikoliv na základě rozhodnutí úředníků (jako je tomu dosud).(...)

Současný stav poskytování služeb bude přetrvávat, protože to nebudou potřeby a přání uživatelů čili poptávka, která určí skladbu služeb. Obce pak budou dávat přednost těm normám pomoci a typu služby, pro něž mají již vybudované kapacity. Jinými slovy, obávám se, že se budou upřednostňovat stacionární služby (ústav), před moderními terénními službami: například před osobní asistencí. Takto formulovaná pravidla o úloze obcí v poskytování sociálních služeb utvrdí dosavadní nerovnoprávnost občanů se zdravotním postižením. (...)

Středobodem plánu sociálních služeb v kraji či obci má být správní jednotka, namísto člověka. Kromě toho se bude plánovat za podmínek, které z principu nebudou rovnoprávné pro ty, jichž se to týká především, totiž pro uživatele služeb.“

Jako další hovořil **Jan Jakeš, zástupce organizace VIA**, sdružení hluchoslepých. Z jeho řeči vyjímáme: „V současné době v evidenci v různých organizacích je zhruba 300 hluchoslepých lidí. Určitě je jich více, možná až 4000, jak uvádějí experti, kteří mají celoživotní zkušenosti s hluchoslepy lidmi v jiných zemích světa. Pravděpodobně jsou někde skryti v ústavech pro mentálně postižené, možná nepoznání a bez specifické péče v domovech důchodců, možná někde v bezradné péči rodičů. V navrhovaném zákonu musí být definice hluchoslepoty, musí být jasně stanoveno, jak takového člověka hodnotit, musí být stanovena kritéria. Jinak znovu budeme my, hluchoslepi lidé, neznámí, budeme považováni za mentálně postižené, protože na normální komunikaci normální řečí nemusíme odpovídat nebo můžeme odpovídat scestně, nemusíme pochopit obsah, nebudeme reagovat na klasické psychotechnické testy apod. (...)

Těmto situacím by se dalo zabránit, kdyby existovaly služby, o nichž se v návrzích hovoří, zatím bohužel jen hovoří. V první řadě je to služba osobní asistence, služba chráněného bydlení, podporovaného bydlení, služby psychologického a dalšího poradenství. (...) Financování přes obce vidím jako

velice málo praktický. (...) Starostou v jedné obci, kam jezdím, je hostinský, jeho sekretářka mu dělá manželka. Jsou to hodní lidé, ale jak mohu čekat, že by dokázali zhodnotit situaci hluchoslepečího člověka nebo dítěte, když to dosud nedokázaly zhodnotit ani odborné týmy ve státních ústavech sociální péče? Řešení vidím v kapitáčních platbách.“

Odpoledne dodal: „Jaká bude vymáhatelnost té povinnosti obce, když třeba nebude mít peníze? Jsou obce, které jsou zadluženy, nemají peníze a prodávají svůj majetek. (...) Mám kolegy hluchoslepe, kteří žijí ve vesničkách, třeba v kraji Vysočina. Je to malá obec, kde se všichni znají. Myslíte, že ten člověk bude mít odvahu jenom požádat o službu? Sousedské mezilidské vztahy hlavně v malých obcích nejsou úplně ideální. Anebo požádám tady o asistenční službu, dostanu ji a kolegyně v Olomouckém kraji zase v nějaké menší obci ji nedostane. Jak to potom budou vnímat? Tady skutečně není zajištěna rovnost v přístupu. (...) Navíc – nezlobte se na mě, že to takhle říkám – mi to připomíná systém, který panoval v předminulém století. A to byl v podstatě systém domovské obce, domovského práva a obecních pastoušek. Obec prostě bude zajišťovat službu tím stylem, na jaký bude mít, a může to dopadnout tak, jako čteme třeba v knížce Karla Poláčka ‚Bylo nás pět‘, že Zilvar byl z chudobince, že chodili na oběd buď každý týden, nebo každý den někam jinam nebo z nějakého statku jim nosili oběd. To také byla sociální služba. (...) Jde nám v podstatě o jistotu, že v případě potřeby dostaneme opravdu potřebnou službu. A u tohoto návrhu to, že by povinnost financovat nebo spolufinancovat službu přešla na obce, nám tuto záruku nedává.“

Ludmila Müllerová, náměstkyně ministra práce a sociálních věcí, kromě jiného řekla: „Z našeho pohledu právě tím ‚bílým místem‘ je oblast sociálních služeb. Ostatní dávkové systémy pro sociálně potřebné v této velmi krátké době, kterou na přípravu věcného záměru zákona máme, nemůžeme řešit. Ty budou řešeny samostatným zákonem – zákonem o hmotné nouzi a samostatným zákonem pro osoby se zdravotním postižením. Tak to bylo dohodnuto i na jednání koaličních partnerů v Kolodějích. (...) Já jsem přesvědčena, že klientova síla ovlivňovat sociální služby tak, aby byly jemu skutečně užitečné, je právě podle tohoto zákona velmi velká. Může to dělat jako účastník systému plánování služeb. Anebo když v místě, kde žije, nenalezne takovou sociální službu, jakou by si třeba přál nebo potřeboval, tak může zvolit jiné místo i jinou službu. (...) Jsem přesvědčena, že pokud se nám tedy nepodaří v této době stanovit legislativní rámec pro podporu rozvoje zajištění kvality a dostupnosti sociálních služeb, stát tak vlastně rezignuje na svoji roli.“

Odpoledne dodala: „Tady už bylo o tom hovořeno, že politické zadání je dopředu dáno. (...) My víme, že předmětem zákona o sociálních službách by rozhodně neměl být kapitáční příspěvek. A jestli budeme hovořit o určitém příspěvku, budeme připravovat zákon o hmotné nouzi, kde budeme rekon-

struovat stávající dávkové systémy, tzn. příspěvek při péči o osobu blízkou a další. (...) Na základě toho je potřeba, abychom připravili i zákon, který se bude týkat osob se zdravotním postižením.“

Dále mluvila **Milena Černá, předsedkyně sdružení SKOK**: „Věcný záměr zákona o sociálních službách vysloveně podporuje služby, které jsou v daném rozsahu působnosti samosprávy na úrovni obce a kraje potřebné. K tomu jsou navrženy dva účinné nástroje. standardy kvality sociálních služeb a plánování sociálních služeb.“

Do rozpravy se přihlásil i **Václav Krása, předseda Národní rady zdravotně postižených**: „Domnívám se, že tehdejší zákon (pozn. red.: jde o věcný záměr zákona o sociální pomoci schválený vládou v únoru 1998), který formuloval nárokové služby, nové způsoby financování, dokonce nové služby, asistenční služby, osobní asistenci, chráněné bydlení atd., byl zákon, který byl pro uživatele služeb přijatelný. (...) Stát se zbavuje zodpovědnosti za sociální služby, nejsou přesně definovány podmínky nároku na sociální služby a není kapitační způsob financování. (...) Zástupce Ministerstva financí zcela jasně řekl: Nárok na služby neexistuje, nebude definován, kapitační platba nebude definována.“

Odpoledne v diskusi dodal: „Není to o tom, že se obce budou starat o různé druhy služeb. Dnes je pravda, že jsou si občané rovni a nerovni, protože na jedny přispívá stát 80 tisíc korun ročně, na druhé pouze 40 tisíc nebo 30 tisíc. To je fakt a to lze odstranit jediné kapitační platbou. Znamená to, že klient sociální služby bude představovat jasnou kupní sílu. Ta potom bude podněcovat nejen obce, ale i další poskytovatele sociálních služeb, aby tyto služby poskytovali. (...) Máme vážnou obavu, že jestliže projde navržený zákon o rozpočtovém určení daní, nebudou prostředky na zavedení kapitační platby, na to, dát klientům kupní sílu. Proto jsme proti tomu zákonu. (...) Je zajímavé, že nikdo nezpochybňuje to, že je účelová dotace na kraj na romskou problematiku, na problematiku drogově závislých – ale na problematiku sociálních služeb je to nepřijatelné. Myslím si, že jde pouze o ochotu politické reprezentace, aby nám naslouchala a zvažovala naše obavy.“

Martin Žárský, ředitel odboru sociálních služeb MPSV, uvedl: „Není výslovně řečeno, že na sociální službu je právní nárok. Je to pravda. Právní nárok je na posouzení nepříznivé sociální situace, pokud se osoba nachází v nepříznivé sociální situaci, je povinnost obcí a krajů zajistit jí sociální službu. (...) Ohledně zbavení odpovědnosti bylo řečeno, že pokud tato odpovědnost je na straně krajů a obcí, že je to špatné, že obce a kraje budou konat neeticky, budou konat špatně, že nebudou vlastně hájit zájmy svých obyvatel. Myslím, že není možné takto nahlížet na veřejnou správu v České republice, ať už je to státní správa, samospráva na krajské, regionální nebo místní úrovni.“

Odpoledne dodal: „Jenom pro informaci je zřejmě potřeba upřesnit, že v rezidenčních zařízeních, která existovala v roce 2002, je asi 75 000 lůžek, asi 120 tisícům osob se poskytuje pečovatelská služba, ale všechna ostatní zařízení sociálních služeb poskytují služby dalším asi 250 až 350 tisícům osob, což znamená, že se dostáváme na počty, které se blíží téměř půl milionu osob v naší republice. (...) Chybí ucelený komplex nástrojů k provádění politiky nikoliv jenom státu, ale zejména obcí a krajů; jednotlivé obce a kraje nejsou v oblasti sociálních služeb vybaveny podle potřeb, a to jak z hlediska typů, tak z hlediska četnosti, a každá obec či kraj se v současné době ve své schopnosti zajistit sociální služby poměrně liší. Není zaveden žádný ucelený systém rozvoje dovedností a schopností profesionálů pracujících v sociálních službách. V neposlední řadě data o sociálních službách, která jsou nezbytná pro provádění analýz a poté nastolování určitých strategických kroků, nejsou dostatečně systémově shromažďována. A nejen to: data, která jsou shromažďována, nejsou dostatečně vyhodnocována. (...)“

Plánování v sociálních službách, to je zde mnohokrát zmiňovaná záležitost. Myslíme si, že na základě zkušeností z testování komunitního plánování v Písku, Milevsku a v dalších devíti obcích, které už dva roky funguje, víme, že lze prosadit zájmy uživatele. Bylo to zpochybňováno, a víme, že jsou hmatatelné výsledky, že vůle uživatelů je prosaditelná a rovnocenná s vůlí veřejných orgánů a s představami poskytovatelů. Myslím to vážně. (...)“

Pokud budeme hovořit o příspěvku na péči, v předkládací zprávě zákona zmiňujeme určité dávkové instituty, které se dotýkají systému sociálních služeb. Jedná se zejména o příspěvek na péči o osobu blízkou a pro bezmocnost. V systému dávek sociální péče existují desítky různých dávek, které jsou napojeny na problematiku, kterou v tomto dnešním pojetí nazýváme nepříznivou sociální situací. Myslím si, že pokud by měl být instruován nějaký příspěvek, který by rozumně vkládal kapitál do rukou uživatele, měl by být spíše generován z tohoto systému než ze systému provozních výdajů, které jsou poskytovány na sociální služby. Pokud bychom vycházeli z toho principu, že síť sociálních služeb a objem provozních výdajů, který je tam směřován, ať už z příjmů krajských, obecních, nebo ze státního rozpočtu, ale také ze spoluúčasti uživatele, je nutně říci, že tento objem je podhodnocen, nestačí na to, aby se služby provozovaly v optimálně minimálním rozsahu. Kdyby-

chom chtěli ještě z tohoto systému odříznout další peníze, systém služeb bychom ohrozili více než námi navrhovaným postupem.“

Dále referoval **Milan Pešák, předseda Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých**: „Domnívám se, že u těch služeb, které předběžně, předchozí posuzování vyžadují, existuje i jiná cesta nežli prostředky a kapacity na tyto věci plánovat formou komunitního plánování. Tady lze využít modelu kapitačního příspěvku na službu. (...) Bohužel jsou více preferovány, a to i finančně, služby rezidenčního charakteru, na ambulantní se zapomíná. Systém komunitního plánování může přirozeně nějakou potřebu vyjádřit, nicméně je těžké odpovědět na otázku, jakým způsobem bude sestavena referenční skupina, ať už na straně klientů, poskytovatelů, nebo zástupců financovatelů, a jak podle toho převáží jednotlivé přístupy.“

Odpoledne dodal: „Deklarací je samozřejmě klient v centru zájmu tohoto zákona, v centru zájmu ministerstva apod. Na druhé straně jestliže klienti, tedy oni zdravotně postižení vystupující v této diskusi, něco říkají, tak je jim stejně ve finále řečeno, že politické zadání bylo jiné.“

Svůj příspěvek přednesla také **Lucie Karešová ze Společnosti Duha**: „Ústavy sociální péče, domovy důchodců mají dlouhé listiny čekatelů. Myslím si, že to však není argumentem pro jejich nepostradatelnost a nezastupitelnou pozici v našem státě, je to spíš závažná situace k zamyšlení, proč lidé žádají o služby, které je vytrhnou z jejich domova a prostředí, na které byli dosud zvyklí. (...) Takový člověk pak opouští vše, co ve svém životě dokázal, a stává se z něho tak trošku anonymní osoba. (...)“

Starší paní s mentálním postižením, které naše občanské sdružení poskytuje službu bydlení a které pomohlo najít zaměstnání (pracuje jako pomocná síla v kuchyni) musela podat žádost do domova důchodců. Respektive, protože je zbavena způsobilosti k právním úkonům a má stanoveného veřejného opatrovníka, tak jí žádost byla podána. To nejenom vyjadřuje naprosto nerovné postavení sociálních služeb, ale především se jedná o velkou manipulaci s člověkem s nějakým znevýhodněním.“

Jana Hrdá, členka Pražské organizace vozíčkářů, ke koncepci sociální pomoci MPSV sdělila: „Věřím tomu, že navzdory jakýmkoliv politickým názorům si my všichni uvědomujeme, že v prvé řadě jde o lidi. A nejde o nic méně než o životy lidí. (...) Jestliže si toto uvědomíme, jestliže přestaneme vidět za sociálními službami a všemi těmi pojmy jenom čísla, a uvědomíme si, že jsou to životy lidí, které probíhají den za dnem, hodinu za hodinou, nemůžeme zůstat lhostejní k tomu, jak ti lidé budou žít. Je nutno konstatovat, že ještě i 14 let po změně režimu směrem k demokracii zde žije velmi nezanebatelná skupina lidí podle zákonů a pravidel, která vznikla za totality. (...) Jestliže projde jakýkoliv zákon, který nám neposkytne záruky toho, abychom nezůstali druhořadými občany, bude zde zakotven tento stav na dlouhou dobu. (...) Nárok na pomoc musí být jasně vymezen, podmínky musí být jasně stanoveny. To znamená, že tyto podmínky pro nárok musí stanovit někdo nezávislý, nikoliv obec, která to má financovat. (...) Jestliže jsme občany této republiky, musíme mít stejná práva a stejné nároky na uspokojení svých potřeb, podle stejných kritérií, ať žijeme v Praze, nebo třeba na Ostravsku. (...) Námitka MPSV je, že se tím, že by se zkoumaly nároky lidí, kteří potřebují pomoc, a to pomoc nárokovou, že by se do systému dostalo více lidí. Připouštím, že je to možné, a považuji to za na výsost spravedlivé. Jestliže se dostanou do systému lidé, kterým dosud nebyla poskytována adekvátní pomoc, a jestliže se jim tam dostane více, mám za to, že stát je povinen jim tuto pomoc poskytnout.“

Senátorka Zuzana Roithová komentovala zcela nový návrh věcného záměru zákona o sociálních službách, který právě ten den MPSV dalo do veřejného připomínkového řízení a který paní senátorka na rozdíl od ostatních účastníků měla k dispozici. „Dalším bodem je financování sociálních služeb, a to je téma, ke kterému bych já více viděla směřovat toto veřejné slyšení. (...) To, co je alfa a omega, není jenom vytvoření právního zázemí pro všechny typy poskytovatelů (i ty, které fungují už 10 let, ale právní zázemí tady nemají, to ten zákon připravuje), ale také samozřejmě vytvoření podmínek pro to, aby uživatel i poskytovatel mohli službu čerpat – což bez finančních prostředků není možné. A to je téma, které je nesmírně ožehavé, a velmi bych si přála, aby mu bylo věnováno další veřejné slyšení, ke kterému se plně hlásím.“

Principem, který zákon vlastně zavádí, je zvýšení finanční soběstačnosti samosprávy, majoritní financování sociálních služeb z prostředků místních, obecních a krajských rozpočtů. Prostředky ze státního rozpočtu tvoří doplňkový systém financování určený zejména na podporu zvyšování kvality a dostupnosti sociálních služeb a k zavádění nových typů služeb. (...) Je mi líto, že zákon z roku 1998, který řešil i otázku financování, nebyl dále rozpracován a nebyl přijat Sněmovnou. Ale důvodem snad nebyly jenom odlišné názory a nepochopení, ale důvodem možná bylo i to, že tento zákon předpokládal poměrně velký dopad do státního rozpočtu. Proto si myslím, že diskuse o financování sociálních služeb je prostě klíčovou otázkou, která není jenom na jedno volební období.“

Do diskuse se přihlásil **Pavel Ptáčník z Vládního výboru zdravotně postižených občanů**. „Více než čtyři roky se tady v bludném kruhu točíme kolem věcných záměrů zákona, který vychází z konstrukce britského systému, který již sám, jak nám britští kolegové říkají, zraje pro reformu. Je potřeba říci, že asi opravdu tou stěžejní otázkou je financování, a to, že se do dnešního dne nepodařilo tuto věc vyřešit, je situace pro poskytovatele i uživatele, zde mám na mysli zejména obce, krajně nevýhodná. (...) Paní ředitelka Fuchsová z ministerstva financí jasně řekla: Peníze převádíme na kraje, obce v rámci reformy převodu daní nedostanou ani korunu, a my na ně překloupíme veškeré odpovědnosti za poskytování služeb, a to včetně bezesporu nemalých finančních nároků, včetně posuzování, které bude samozřejmě také něco stát, včetně nasmlouvání těch zařízení, která tady budou tyto služby poskytovat. Znamená to, že základní otázkou je role kraje a obce v tomto systému, kdy na kraj převedeme peníze, ale bude na libovůli tohoto kraje, kolik peněz do které obce dá. (...) Příspěvek ze strany obce na sociální služby pro klienta je v návrhu jasně definován jako chudinská dávka.“

Odpoledne dodal: „Zdravotně postižení nechtějí nějakou jinou doložku vyšších výhod v nároku na poskytování služeb než ostatní oprávněné skupiny lidí. Nikdo to nikdy tak neřekl, a prosil bych, aby to zdravotně postiženým nikdy tak nebylo podsouváno, protože to není pravda. (...) Služby, které se budou poskytovat v rámci sociálních služeb, jsou služby dvojí. Jedněm říkáme služby sociální intervence, to jsou ty, které člověka někam směřují, učí, rehabilitují, vzdělávají apod., kde je vlastně ve veřejném zájmu, aby klient nějakými těmito službami prošel. A my ho k tomu platíme a motivujeme. Ty druhé, služby péče, jsou ty, které jsou spotřebovávány, kterého už nikoho moc neučí, které klientovi pomáhají odbourávat závislost, které mu zajišťují určitou míru dopomoci.“

Je evidentní, že příspěvek na péči, o kterém mluvíme, by se vztahoval výhradně na ty služby péče, to znamená na ty spotřebovávány. Tam patří třeba osobní asistence, ústavní péče, pečovatelská služba apod., protože u služeb ve veřejném zájmu, tj. intervenčních, tyto veřejné služby musí být hrazeny z veřejných rozpočtů, protože těžko můžeme třeba drogově závislému nařizovat cosi, dávat mu příspěvek, protože víme, co by s ním udělal. (...) Nevytvářeli jsme žádné české specifikum, ale vycházeli jsme ze zahraničních zkušeností. V Rakousku příspěvek na péči funguje řadu let, částečně ji tam financuje samozřejmě kraj, obec. A chtěli jsme, aby se to podobným způsobem dělalo i u nás. V Německu to mají třeba na systému pojištění. Ale zase je to jenom jeden zdroj a zase financování služeb tam jednoznačně funguje tak, že se na to prostředky skládají. (...) Když to necháme na krajích a obcích, pak nároky musíme stanovit daleko jednoznačněji, striktněji a přísněji. Anebo určitou částí finančních prostředků ze státního rozpočtu přispějeme určité jasně definované skupině klientů na služby sociální péče. (...) Nesrovnávejme to se systémem veřejného zdravotního pojištění, protože v námi navrhovaném systému by si stát držel okruh lidí posuzovaných. Stát by si základní kritéria jasně držel v ruce. Je to opravdu otázka politického rozhodnutí a stát by měl nástroje, jak by to reguloval.“

Nejsem rád, že Ministerstvo práce a sociálních věcí má v této věci už tak jednoznačně nekompromisní názor. Manévrovací prostor, jak by se to dalo řešit, tam určitě byl. Kdybychom k tomu přistupovali tak, že to prostě nejde, tak bychom dnes neměli jediný bezbariérový přechod, protože Ministerstvo hospodářství se nám kdysi dušovalo, že žádné předpisy ohledně stavebního zákona nepotřebujeme, protože vlastně je to jenom v lidech, a ne v prováděcích předpisech.“

Poznámku připojil **Pavel Dušek, předseda České rady humanitárních organizací**: „Ten systém, který souvisí s nárokem, tj. posuzování, všechny konsekvence financování nebudeme dělat na úrovni republiky, ale na úrovni 14 krajů nebo 6 tisíc obcí. (...) Zúřadování na úrovni 6 tisíc obcí je v podstatě nemožné a neproveditelné, zatímco na úrovni 14 krajů to proveditelné možná je, ale nepovažuji to za optimální a vhodné.“

Senátor Tomáš Julínek: „Druhá etapa reformy veřejné správy je v přímé kontradikci s individuálním pojetím sociální pomoci jako takové. Vůbec s ní nepočítá. (...) Z toho vyplývá, že vláda buďto úmyslně, nebo z neschopnosti takovéto pojetí zákona vůbec nechce, nebo na něm nepracuje, a proto by dnešní veřejné slyšení mělo sloužit k tomu, abychom zastavili chod věcí, které směřují nenávratně pryč od tohoto tématu a od toho individuálního pojetí. To by měl být hlavní výstup z tohoto slyšení. To znamená, že tato záležitost by se měla řešit komplexně, protože se nemůže řešit jenom na půdě Ministerstva práce a sociálních věcí. Jeho úředníci mohou přednést takovýto koncept, ale na to navazuje X kroků, které se týkají přinejmenším státního rozpočtu.“

Odpoledne dodal: „Já si výsostně myslím, že má dojít k zásadní změně veřejných financí a že právě teď zažíváme to, že veřejné finance kolabují. (...) Pokud jsme udělali sektor veřejně rozsáhlý, chceme do toho zapojit obce, tak se musíme pohybovat v této realitě. Pokud chceme něco jiného, musíme si uvědomit, že tuto realitu musíme úplně ze zásady změnit. Já se samozřejmě

přimlouvám k té zásadní změně a uznávám, že to není jednoduché a že je to téměř politický ‚převrat‘. Ale mě děsí každé kroky, které fixují tento stav a které nás vedou do slepé uličky. Myslím, že se s tím potýká i velká část evropských států a že je potřeba se na to podívat konečně velmi kriticky.“

Zdeněk Škaroupka, předseda Ligy za práva vozíčkářů, řekl: „Příspěvky na sociální péči už jsou dávno vypláceny, jen se jim jinak říká: příspěvek na lůžko, investiční nebo provozní náklady ústavů sociální péče, podpora pečovatelské služby, státní dotace nestátním neziskovým organizacím na osobní asistenci. Takže čeho se bát? (...) Vždyť každý zdravotně postižený nutně musí několikrát za život projít posudkovou komisí. Co je jednodušší, než aby stanovala nějaký jeho nárok na minimální státní podporu, a necht' k tomu potom kraje, regiony, města a obce přidávají podle svých možností a podle míry filantropismu svých představitelů. (...) Chci se vrátit k tomu tvrzení o daních a o tom, že výtěžek z daní by měl přijít krajům. (...) Jak k tomu přijde člověk dejme tomu v kraji na severu Čech (kde, jak víme, ještě nepodpořili sociální péči žádným způsobem), že dostane menší podporu než člověk žijící na jižní Moravě? (...) Obávám se, že většina krajů nemá žádnou koncepci své sociální politiky.“

Miloslav Plass, radní Královéhradeckého kraje, předseda sociální komise při Asociaci krajů ČR: „První, co kraj udělal, byla důkladná analýza stavu sociálních služeb se vším všudy. Po analýze následovala koncepce sociálních služeb, následovalo schválení v zastupitelstvu. Ostatní kraje šly podobnou cestou. Postupy a jednotlivé kroky byly koordinovány právě prostřednictvím Asociace. (...) V krajích se postupně rozjíždí další projekty. U nás druhým rokem pokračujeme v projektu komunitního plánování sociálních služeb, komunitní plány začínají vytvářet pověřené obce druhého a třetího stupně. Připravujeme obce na to, že bez plánu sociálních služeb a jasné definice svých potřeb nemohou očekávat finanční podporu z krajů. (...)“

Máme dobrý přehled o technickém, personálním a odborném zajištění všech druhů služeb. Zaměřujeme se na podporu terénních služeb, které jsou efektivní a levné. (...) Jsme připraveni převzít zodpovědnost a fakticky jsme ji převzali. Nemáme doposud prostředky na to, abychom tuto zodpovědnost naplňovali.“

Jarmila Fuchsová, ředitelka odboru financování sociálního zabezpečení, zdravotnictví a veřejného zdravotního pojištění Ministerstva financí: „Chci učinit několik poznámek ke kapitáčnímu příspěvku, který také bývá nazýván ‚dávka na klienta‘, což z hlediska finančního představuje v podstatě nárokovou spoluúčasť veřejných rozpočtů na financování veřejné služby – v tomto případě služby sociální. (...) Obávám se, že když bylo rozhodnuto o reformě veřejné správy, bude mnohem obtížnější získat nějaký většinový politický tlak na to, abychom se ke zmíněnému principu financování sociálních služeb nebo sociální pomoci nějakým způsobem vrátili a legislativně ho uchoptili, aby byl zakotven právním řádem České republiky. (...) Ministerstvo financí s dávkou na klienta nesouhlasilo už před 8-10 lety. To, že prostě jsou nějaké mantinely výdajů státního rozpočtu, byl jeden z důvodů, ale nebyl hlavní.“

Měli jsme k tomu principu výhrady systémové. Právě proto, že spojoval dávkový model financování, který se uplatňuje v důchodovém a nemocenském pojištění nebo v rodinných dávkách (ve státní sociální podpoře), který představuje peněžitý transfer individu u na ruku k řešení jeho sociální situace nebo nějaké pojistné události, s financováním poskytovatelů sociálních služeb: dávka poplyne přes ruce (nebo virtuálně přes ruce) klienta poskytovateli sociálních služeb, kterého on si vybere.“

Už tenkrát jsme si říkali, že je to nevládnutelný úkol. Už tenkrát jsme říkali: Oddělte dávkový princip, tzn. řešení konkrétní sociální situace peněžitým transferem, dávkou konkrétnímu člověku, od financování nebo spolufinancování poskytovatelů sociálních služeb. Obávali jsme se toho, že jestliže ten univerzální dávkový princip použijeme pro sociální služby, octneme se v té situaci, že nikdo tady nebude umět říci v celém spektru sociálních služeb, jak jednotlivá dávka bude vypadat, jak by se musela valorizovat. (...)“

V několika novelách rozpočtového určení daní, někdy koncem 90. let, se výrazně navýšilo rozpočtové určení daní pro obce s odůvodněním, aby měly mimo jiné i na další rozvoj financování sociálních služeb, a proto nebyla zvyšována dotace na lůžko. Obce tenkrát dostaly asi o miliardu a půl víc než byla ekonomická kalkulace.“

Kdybychom se teď chtěli vrátit k úvahám o nějakém systému financování, který by byl úplně nový a zahrnoval by dávku na klienta, museli bychom z hlediska finančního stáhnout peníze, které v rozpočtovém určení daní plynuly v minulosti na obce. Nedovedu si představit, že bychom kraje a obce co by zřizovatele a účastníky významné části sféry sociálních služeb, kteří mají zajistit služby ve svém regionu, postavili – jako stát – do nějakého nerovného postavení. (...) Podle mého soudu by to byla nejen zásadní změna financování sociálních služeb, ale i zásadní změna používání a přerozdělování veřejných rozpočtů. Já si myslím, že k tomu není čas ani podmínky.“

Senátorka Daniela Filipiová: „Já prostě musím reagovat na ta slova, která tady před chvílí zazněla od náměstkyně ministra práce. Že se nemůžeme bavit o kapitáčních příspěvcích, protože nejsou v zákoně. Já si myslím, že

jsme se tady sešli právě proto, že plno věcí není v zákoně. Hlavně není ten zákon, proto jsme se tady sešli, abychom se bavili o jeho návrhu.“

Milan Lipner, ředitel odboru odboru rodinné politiky a sociální práce MPSV: „Kapitační příspěvek – od začátku jsem vždycky patřil ke skupině lidí, která říká: Ano, ať jdou peníze cestou klienta, ale ať to není kapitační příspěvek. (...) Pokusy o něj vedou k růstu násilí a vydírání sociálně dyskomponovaných klientů, seniorů, osob s demencí, osob ohrožených sociálním vyloučením, ale také osob s takovou mírou somatického postižení, že nejsou schopny dát najevo, že je někdo zneužívá nebo obecně co si přejí. (...)“

A síla klienta se myslím výrazně zvětšuje, protože jsme se pokusili dát našeho věcného záměru dva instrumenty, v podstatě tři. Jeden z nich je komunitní plánování. Vzpomínám na zástupkyni společnosti Duha: osoby s těžkým mentálním postižením samozřejmě nemohou přijít a zúčastnit se procesu komunitního plánování, protože to neumějí vyjádřit. Ale procesu komunitního plánování se zúčastní jejich zástupci. Například právě sdružení, které jejich zájmy zastupuje, artikuluje jejich zájmy a stává se významným partnerem pro vznik nových služeb. Čili zde je klient velmi zásadně účasten té debaty. Přiznám se, že je docela dobře, že je regulován místními politiky a místními poskytovateli a naopak poskytovatelé jsou regulováni klienty. Druhý princip je, že kdyby se mu ta služba nelíbila, může si službu zvolit jinde a obec poskytne spoluúčast.“

Náhoda, nebo úmysl?

V prostorách Senátu se konalo veřejné slyšení zaměřené na sociální služby. Mezi účastníky nechyběli zástupci neziskových organizací působících v dané oblasti, dále kompetentní osoby z ministerstva financí a ministerstva práce a sociálních věcí a také někteří politici.

Nechme v téhle glose stranou argumenty, údaje a názory, které ve Valdštejnském paláci zazněly, a zmiňme jednu pozoruhodnou skutečnost. Náměstkyňe ministra práce a sociálních věcí Ludmila

Müllerová na začátku slyšení oznámila přítomným, že ministerstvo přichystalo zcela nový věcný záměr zákona o sociálních službách a že k němu právě začíná probíhat vnější připomínkové řízení, které potrvá do konce června. Pro zástupce humanitárních organizací to byla velmi překvapivá a hlavně nepříjemná zpráva. Mnohé závažné námítky v jejich příspěvcích se najednou daly lehce shodit se stolu s tím, že v novém záměru je leccos jinak než v tom předchozím.

Je asi nemístné spekulovat, zda ze strany ministerstva šlo o vyloženou náhodu, nebo o neférový úmysl. Tento neseriózní krok každopádně všechny oponenty během veřejného slyšení pasoval do role neinformovaných stěžovatelů. Ministerstvo mělo se svým novým počinem seznámit odborníky z neziskovek aspoň o několik dní dříve, než zamířili na rozpravu do Senátu.

Věřme, že otázka v titulku je otázkou ryze řečnickou... (pe)

Možnost zvolit si vhodnou sociální službu je zajištěna i v novém věcném záměru zákona

Odpovědi nám e-mailem zaslal Martin Žárský, ředitel odboru sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

• Představte stručně česko-britský projekt zaměřený na sociální služby a komunitní plánování.

Projekt je v současnosti v závěrečné fázi, trval 3 roky a sloužil zejména k podpoře našeho ministerstva při transformaci sociálních služeb. V jeho rámci byly realizovány dílčí moduly zaměřené na:

– kvalitu v sociálních službách a vzdělávání pracovníků v sociálních službách;
– plánování a organizaci sociálních služeb na komunální a regionální úrovni;
– financování sociálních služeb a modernizaci práce samotného ministerstva. Podávalo se připravit řadu kvalitních výstupů. Těmi nejvýznamnějšími jsou zpracované standardy kvality sociálních služeb a model jejich testování, pilotně ověřená metodika komunitního plánování a její rozšíření do téměř 20 měst a 3 krajů v ČR a také založení systému celoživotního vzdělávání sociálních pracovníků a pracovníků v sociálních službách. V oblasti financování sociálních služeb byly rozpracovány teoretické modely finančních toků určených na sociální služby, které se reálně promítají zejména do navrhovaného systému čerpání strukturální pomoci z Evropského sociálního fondu. Skutečnost, že prakticky všechny výše uvedené výstupy jsou uplatněny v rámci operačního programu pro čerpání strukturální pomoci Evropské unie „Rozvoj lidských zdrojů“, lze považovat za mimořádný úspěch. Strukturální pomoc, tj. konkrétní finanční pomoc má výrazně přispět k budování systémů na celostátní úrovni, ale také k podpoře dílčích projektů samospráv a nestátních neziskových projektů. Úplné znění operačního programu lze najít na webových stránkách našeho ministerstva.

Principy a východiska transformace sociálních služeb jsou podrobně popsány v materiálu „Bílá kniha v sociálních službách“, s jejímž obsahem je možno se seznámit na webových stránkách našeho ministerstva.

Stejně tak pojetí věcného záměru zákona o sociálních službách, který je v současnosti připravován k předložení vládě, vychází z dobrých zkušeností z realizace česko-britského projektu.

• Tento nový věcný záměr zákona má být hlavním legislativním pilířem pro reformu sociálních služeb. Z jakých důvodů jste ho připravili, v čem zásadním se liší od předchozího záměru?

Hlavním důvodem pro přípravu tohoto věcného záměru je dosavadní „neexistence“ takového zákona, respektive nutnost moderní právní úpravy systému sociálních služeb. Od předchozího věcného záměru, který byl zpracováván v roce 2002, se ten nový liší v tom, že více reaguje na realizaci opatření II. etapy reformy veřejné správy. V hlavních principech se však tyto materiály zásadně neliší.

• Návrh by určitě měl svéprávnému zdravotně postiženému člověku i ostatním potřebným lidem se způsobilostí k právním úkonům umožnit volbu sociální služby. Jakým způsobem je tento princip v návrhu zajištěn?

Nejprve je třeba říci, že „volba“ sociální služby, respektive projevení vůle či představy o tom, jak je možné řešit osobní nepříznivou sociální situaci, musí být umožněno nejen „svéprávným“ osobám, ale i osobám, které nemají (nebo mají omezenou) způsobilost k právním úkonům. Možnost „volby“ je řešena v několika rovinách:

– Každá osoba se může účastnit procesů komunitního plánování, tedy primárně ovlivňovat, jaké služby a v jakém rozsahu budou v daném území dostupné.

– V případě, že osoba žádá o zajištění sociální služby, tak usiluje vždy o konkrétní typ služby. Její žádost je startovacím momentem správního řízení, v jehož rámci se zjišťuje charakter nepříznivé sociální situace žadatele. Posouzení situace provádí sociální pracovník (případně se vyjadřuje i lékař, je-li potřeba přihlídnout i ke zdravotnímu stavu žadatele). Podle návrhu věcného záměru

zákona se žadatel vždy musí osobně účastnit jak procesu posuzování, tak i správního řízení. Výsledky posouzení jsou s žadatelem vždy projednány s cílem sjednat co nejvhodnější způsob zajištění sociální služby, a to zejména z hlediska žadatele.

– Proti správnímu rozhodnutí lze podat odvolání.

– Pokud žadatel trvá na tom, že chce čerpat službu jinde nebo jinou, než je mu nabízena, obec ve svém rozhodnutí vymezí, jak se na této službě bude finančně (nebo jinak) podílet.

– Poskytovatelé a osoby/uživatelé uzavírají dohody o poskytování služby. Dohoda je uzavírána za účelem vymezení specifického charakteru a rozsahu služby, který nejlépe odpovídá potřebám uživatele.

• **Do konce června probíhá k věcnému záměru vnější připomínkové řízení. Jaké závažné podněty a pozměňovací návrhy měli zástupci neziskových organizací? Které z nich považujete za přínosné?**

Všechny považujeme za významné. Připomínky nestátních neziskových organizací směřují zejména k oblasti práv uživatelů služeb a kvalitě sociálních služeb a v neposlední řadě i k systému financování. V zásadě se však neliší od připomínek resortů či krajů a obcí. Zapracování těchto připomínek do věcného záměru zákona jej výrazně zkvalitňuje.

• **Člověk, který si platí zdravotní pojištění, má nárok na adekvátní léčbu. Dokonce i ten, kdo si pojištění nehradí, má nárok na akutní zdravotnickou péči. Je to humánní a je to v pořádku, vždyť jde o zdraví, někdy dokonce o život. Pokud se však občan potýká s těžkými sociálními problémy, má nárok jen na posouzení, zda je v nepříznivé sociální situaci, nikoliv na odpovídající pomoc. Proč tomu tak je? Proč se liší legislativní koncepce sociální a zdravotní pomoci péče v naší zemi, když obojí je pro člověka stejně nezbytné?**

Podle nového návrhu věcného záměru zákona o sociálních službách má každý nárok na posouzení nepříznivé sociální situace. Pokud je na základě odborného posouzení shledáno, že se nachází v nepříznivé situaci, potom je místně příslušná obec povinna zajistit jeho potřebám odpovídající sociální službu. Z toho lze dovodit, že ten, kdo se ocitá v nepříznivé sociální situaci, má nárok na to, aby mu byla poskytnuta pomoc.

• **Jak úředník z pozice své funkce zajistí, aby posouzení nepříznivé sociální situace bylo nezávislé, když má zároveň hájit zájmy úřadu i potre-**

by žadatele o službu, když má vyhovět několika subjektům, jejichž zájmy si konkurují?

Správní řízení vychází z odborného posouzení. Posouzení situace žadatele provádí sociální pracovník, jak jsem již uvedl. Nezávislost posouzení vychází z jeho odbornosti a výsledky správního řízení jsou vždy přezkoumatelné. Konkurence zájmů, respektive takového nahlížení na tuto záležitost není na místě. Za prvé zde nejde o zájem úřadu, ale o zájem samosprávné obce či kraje a nelze zpochybňovat důvod existence samospráv, který je mimo jiné založen také v úvodních ustanoveních zákona o obcích a krajích a v Evropské chartě místní samosprávy, kterou je naše země vázána.

• **Je zapotřebí, abychom se přestali vyhýbat jasně odpovědi a veřejně si řekli, co je pravý důvod toho, že pracovníci ministerstva i přes slib ministra Škromacha nezařadili do věcného záměru zákona o sociálních službách kapitační příspěvky na financování sociálních služeb péče.**

Kapitační příspěvek, respektive takový typ dávky, která může být použita na „nákup“ odpovídající sociální služby, bude řešen v rámci jiných zákonů, které naše ministerstvo připravuje. Konkrétně jde o zákon o hmotné nouzi a sociálním začlenění, zákon řešící přístup k osobám se zdravotním postižením a částečně také o zákon o ucelené rehabilitaci. Zákon o sociálních službách a tyto uvedené zákony budou tvořit ucelený a na sebe navazující komplex nástrojů pomoci osobám, které se nacházejí v hmotné či sociální nouzi. Ostatně i v návrhu usnesení k věcnému záměru o sociálních službách se naše ministerstvo zavazuje zpracovat návrh koncepce jejich financování, a to do konce prvního čtvrtletí příštího roku.

• **Vláda by měla navrhovaný zákon o sociálních službách projednat v prvé půli července. Co se s ním bude dít potom?**

Vládě byl věcný záměr předložen 14. července. V srpnu bude projednán v komisích Legislativní rady vlády a následně vládou, která rozhodne zda jej schválí a uloží zpracovat paragrafované znění zákona.

• **Dá se odhadnout, kdy návrh zákona doputuje do parlamentu?**

V případě, že vláda věcný záměr schválí, lze očekávat, že se tak stane nejdříve v prvním pololetí roku 2004.

(hr, pel)

Ministerstvo sice uznává naše zásady, ale návrh zákona k jejich naplnění nevede

Věřím, že pracovníci MPSV usilovali o to, aby vznikla kvalitní předloha právní normy, jež by umožnila uplatnit co nejvíc požadavků těch, kdo potřebují sociální pomoc. Věřím, že po tak dlouhé době, co to mají za úkol, už museli s ohledem na probíhající reformu veřejné správy něco napsat. Věřím, že pod časovým tlakem se žádné velké záznaky dělat nedají. A věřím, že když existuje politické zadání, které je v naprostém rozporu se zmíněnými požadavky, je zcela nemožné jim vyhovět. Přesto nemám důvod přijmout poslední návrh věcného záměru zákona o sociálních službách, a to ani jako východisko z nouze.

Pracovníci ministerstva se za dlouhé roky, během nichž my, zástupci neziskových organizací, připomínkujeme jeden návrh věcného záměru za druhým, „poučili“. Přejali takřka beze zbytku naše zásady (o možnosti svobodné volby pro uživatele, o rovných příležitostech, o začlenění do společnosti atd.), ale pouze jako proklamace. Máme zcela odlišné názory na to, jakým způsobem se dosáhne oněch proklamovaných principů.

Pan Žárský například píše, že svobodná volba bude naplněna tzv. komunitním plánováním, jež žadatel prostřednictvím nějaké organizace ovlivní, dále tím, že v obci bude posouzena jeho nepříznivá sociální situace, a také tím, že se zúčastní pro-

jednávání své záležitosti a sepsání dohody. Když nebude spokojen s nabízenou službou, může ji čerpat jinde, případně se může odvolat. V navrhovaném věcném záměru je sice řečeno, že žadatel má nárok pouze na posouzení své nepříznivé sociální situace, ale pan ředitel tvrdí, že „místně příslušná obec je povinna zajistit jeho potřebám odpovídající sociální službu“.

Nuže, podívejme se na nějakém příkladu ze života, jak by tyto dva stěžejní nástroje sociální pomoci (tedy komunitní plánování a posouzení nepříznivé situace) pomáhaly v případě, že by navrhovaný zákon vstoupil v platnost. Představme si rodiče, kteří s vypětím všech svých sil pečují o dítě s těžkým kombinovaným postižením. Rodina (předpokládejme, že je to informovaná rodina) je členkou neziskové organizace, která se ze všech sil snaží pomáhat lidem s postižením, a tudíž se zúčastňuje komunitního plánování. Tato organizace vystoupí s požadavky na zajištění pomoci pro tuto rodinu. A co se pravděpodobně dozví? Že priority pro tento kraj, potažmo obec jsou zcela jiné, vždyť je zde tolik nutných věcí! Je třeba opravit silnici (všichni si na výmolech ničí auta), vybudovat další část kanalizace (jinak se nepostaví továrna, v níž by mohla být zaměstnaná velká část obyvatel), a je tedy nutné věnovat takřka všechny finanč-

ní prostředky na tyto účely. Ano, ano, na sociální péči se nějaké peníze dají, ale nelze poskytnout tolik, kolik si organizace představuje.

Rodina požádá v obci o posouzení své nepříznivé sociální situace. Obec nemá peněz nazbyt. Úřaduje tu starosta a jeho žena mu vyřizuje administrativu. Rodinu znají, mají také k dispozici jakousi písemnou složku s odbornými posudky. Představitelé obce si sednou a posoudí situaci – další posudky nežádají, jsou příliš drahé. Potom si pozvou rodinu a dají se do vyjednávání. Rodina by potřebovala úlevnou (respitní) péči, přivítali by také odborníka, který by dítěti pomohl v rozvoji jeho schopností a dovedností. Chtěli by tedy buď pomoc ve stacionáři, nebo osobní asistenci. V obci není ani stacionář, ani organizace poskytující službu osobní asistence. Řešením by mohlo být, kdyby obec zaměstnala nějakou ženu ze sousedství. Svízel je, že v obci jednak nikdo není schopen odborné péče, jednak není ochoten do rodiny docházet za podmínek, které obec může poskytnout. Pan starosta se rozhodne jednat s krajem, chce, aby pomohl s nalezením příhodného člověka a s financováním. Obec sama totiž není s to běžnou každodenní péčí (plus aspoň část odborné péče) zaplatit, odčerpaly by se tím všechny peníze na pomoc seniorům v obci. Ostatně obec také

potřebuje peníze na opravu veřejného osvětlení...

Na kraji nepocítují povinnost nějak dál pomáhat, peníze do obcí už rozdělili. Nakonec něco starostovi přidají a starosta se zastupitelstvem rozhodnou, že rodině zaplatí několik hodin týdně pečovatelku z Charity ve vedlejší obci. Není to odpovídající řešení (na to peníze nejsou), ale protože je to aspoň nějaká pomoc, rodina souhlasí. Co jí zbývá, vždyť i tak se v obci povídá, že odčerpává strašně moc peněz, a to na úkor všech. Když se pak stane, že babička, na které byla největší část péče, náhle onemocní, nevidí starosta jiné řešení, než umístit dítě do ústavu. Podle stávajícího návrhu věcného záměru však obec musí toto finančně uhradit, a na to nemá peníze...

A jak by to vypadalo, kdyby byly do návrhu zákona zařazeny naše požadavky? Dítě vyšetří nezávislá odborná komise, která také určí, kolik pomoci potřebuje, aby jeho sociální nouze (a tím celé rodiny) byla odpovídajícím způsobem vyrovnána. Podle tohoto určení dostane rodina od státu adresný příspěvek v podobě poukazu na služby. Rodiče v seznamu poskytovatelů sociálních služeb vyhledají ty, kteří se jim zdají vhodní. Informují se u nich podrobně na podmínky poskytová-

ní služby, případně se poradí s odborníky – jako to dělá člověk, když si kupuje třeba pračku. A nakonec si vyberou.

Část služby zajistí odborný poskytovatel (to kvůli rozvoji dítěte), část teta, která nemůže sehnat zaměstnání. Příspěvek na péči je právě jen příspěvek a počítá se s tím, že nepokryje celé náklady na péči. Rodina tedy požádá obec o podporu, aby zvládla finanční spoluúčast. Obec, má samozřejmě z vlastních zdrojů a z financí přidělených z kraje fond na sociální účely. Z něj může věnovat peníze na pomoc těm, kdo nejsou s to platit spoluúčast, protože senioři, kteří rovněž potřebují sociální služby, tyto peníze neodčerpávají. Mají také svůj příspěvek na péči a obci vlastně pomáhají tím, že zaměstnali několik svých sousedů jako osobní asistenty. Takže obec věnuje rodině ze svého fondu pro sociální účely požadovanou částku.

V čem je rozdíl? V tom, že podle naší představy dostane rodina spravedlivý příspěvek (takový, který odpovídá její potřebě), zatímco podle nynějšího ministerského návrhu zákona dostane tolik peněz, kolik jí přidělí obec na základě svého rozhodnutí.

Vždy znovu a znovu se snažím si představit, jak bude probíhat obyčejný život, zda se bude řídit pravidly vzešlými z nějakého zákona. Opět a opět přesvědčuji samu sebe, že těm, kteří důležité právní normy tvoří, na životě obyčejných lidí záleží. A zas a zas poznávám, že tomu tak není. Proto nemohu souhlasit s tím, že „zapracování připomínek do věcného záměru zákona jej výrazně zkvalitňuje,“ jak konstatuje pan Žárský. Vždyť to všechno jsou jen „kosmetické“ úpravy!

A že další potřebné věci pro reformu sociálních služeb, například kapitální příspěvek, „budou řešeny v rámci jiných zákonů“, jak slibuje pan Žárský? Jak bude možné ten příspěvek skloubit s právě navrhovaným zákonem o službách? Když vstoupí v platnost zákon o sociálních službách v podobě navrhované MPSV a také zákon o rozpočtovém určení daní, bude systém poskytování i financování služeb prostřednictvím obcí hotov. Rozhodovat bude úředník, na pomoc nebude nárok. A podle slibovaného, až později vytvořeného a přijatého zákona, který bude řešit sociální dávky, to najednou bude jinak? Nevěřím tomu, že by to bylo možné.

(hr)

Občané se zdravotním postižením demonstrovali před Úřadem vlády ČR

Před budovou Úřadu vlády v Praze se poslední červnový den za silné účasti médií sešlo na 200 zástupců občanů se zdravotním postižením všech druhů z celé republiky na protestním shromáždění. Smyslem této historicky prvé demonstrace bylo přihlásit se o rovná práva, kterých se jim u nás nedostává, tak jak o tom hovořilo jedno z hesel „Odmítáme diskriminaci z důvodu zdravotního postižení“. Protestu předcházely demonstrace Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých ČR před Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a Svazu neslyšících a nedoslýchavých v ČR na Staroměstském náměstí vyvolané radikálním snížením dotací na činnost.

Spouštěcím mechanismem našeho veřejného protestu byla především novela zákona 243/2000 Sb. o rozpočtovém určení daní, hrozící rozpuštěním zhruba 5 miliard korun určených ve státním rozpočtu na sociální služby do krajských rozpočtů. Tento návrh je unáhleným krokem a ve svých důsledcích poškozují uživatele sociálních služeb. Lze snadno odvodit, že tato novela zásadním způsobem negativně ovlivní reformu sociálních služeb a neumožní adresnou pomoc státu všem lidem, kteří podle odborného posouzení potřebují pomoc druhé osoby.

Hlavním řečníkem byl předseda Národní rady zdravotně postižených ČR Václav Krása, který vysvětlil přítomným důvody veřejného protestu. Seznámil je také s kroky, které NRZP absolvovala při různých vyjednáváních s kompetentními orgány. Veřejné protestní shromáždění nebylo nahodilou akcí, ale důsledkem neochoty státní správy vyjít vstříc požadavkům uživatelů služeb.

Dalším řečníkem na demonstračním shromáždění byl předseda Krajské rady zdravotně postižených v Olomouci Milan Langer. Kvadruplegik na vozíku, který je s ostatními znevýhodněnými „na jedné lodi“, mluvil výstižně a přímo k věci. „Listina základních práv hovoří o nedotknutelnosti soukromí, o svobodě osobního pohybu a volbě místa, kde chci žít,“ zdůraznil a hned položil řečnickou otázku: „Je toto právo zaručeno těm, za které nějaký úředník rozhodne, že mají volnou kapacitu v ústavu někde v Horním dolním, a proto šup tam s ním, aby byl pokud možno z očí?“

Odpovědí mu samozřejmě bylo spontánní NENÍ!

„Ptám se dále. Je zaručena svoboda pohybu v nějakém velkém zařízení, kde třeba není výtah, kde starý člověk, který nesejde po schodech, je jednou nahoru vynesena a dolů se možná dostane až po své smrti?“ NENÍ! Pan Langer tak navázal na své heslo „S odvoláním na Ústavu, nechceme zpět do ústavů!“

Sympatie s demonstranty přišel vyjádřit Jan Lorman z humanitárního sdružení pro seniory Život 90. Také staří lidé, podobně jako lidé se zdravotním postižením, chtějí žít tam, kde to mají rádi. S kamarády, na které byli dříve zvyklí, v domácím prostředí, kde jsou spokojeni. „Žijeme tak, abychom užívali ve skutečné osobnosti, respektované s ohledem na všechna lidská práva.“

„Řekněte ano osobní asistenci,“ přidala se Michaela Frycová, předsedkyně občanské společnosti „Já člověk“ z Lounska, s osobní zkušeností matky postiženého dítěte. „Nemáme nataženou dlaň, ale chceme svoje lidská práva. Aby děti mohly chodit do školy a měly svého asistenta.“ Reagovala tak na nedávné ostudné zamítnutí zákona o školních asistentech v našem parlamentu.

Pavel Dušek zdůraznil, že protestní akce se netýká jen zdravotně postižených, ale všech občanů této země. „Zdá se, jako by při ní šlo o peníze. Ale jde o mnoho víc. Abyste mohli peníze komukoliv rozdělovat, tak je musí nejdřív někdo vydělat. My lidé se zdravotním postižením k tomu můžeme významně přispět. Nemusíme být jenom těmi, kteří berou. Potřebujeme však možnost sami rozhodovat o neefektivnějším způsobu využití peněz, které se společnost rozhodla dát na naši podporu. To umožňuje návrh, který prosazujeme už 13 let. Nyní však nastala zásadní změna, kdy o těchto prostředcích mají napříště rozhodovat jednotlivé kraje. Je nám často podsouvána nedůvěra vůči krajům. Ty o těchto věcech nemají rozhodovat vůbec. Rozhodovat má občan sám. Jde o to, aby mohl řídit svůj život, přispívat celku, a od této myšlenky nelze ustoupit nikdy.“

Na závěr demonstrace přečetl Václav Krása memorandum, které otiskujeme v plném znění.

„Vážení členové vlády České republiky, my občané, kteří jsme se dnes shromáždili před Úřadem vlády ČR, vás chceme ještě jednou upozornit, že již třináct let usilujeme o to, aby občané této země měli rovná práva při svobodném rozhodování o svém osudu v případě nemoci a stáří.

Proto podporujeme takový model zákona o sociálních službách, který lidem umožní rovný přístup k pomoci státu a svobodnou volbu druhu, místa a poskytovatele služby.

Jsme přesvědčeni, že nově připravované zákony nevrátně znemožní naplnění těchto principů. Neumožní-li zákon o sociálních službách lidem, kteří potřebují pomoc druhé osoby, koupit si pomocí příspěvku na péči potřebnou službu, bude i nadále jejich rovnost a suverenita pouhou iluzí a princip svobodné volby nebude nikdy naplněn.

Pokud budou novelou zákona o rozpočtovém určení daní prostředky na služby sociální péče rozpuštěny do daňových příjmů krajů, nebude již nikdy možné zajistit adresnou pomoc státu všem lidem, kteří podle odborného posouzení potřebují pomoc druhé osoby.

Jsme si plně vědomi, že kraje jako současní zřizovatelé většiny zařízení sociální péče musí obdržet prostředky na jejich provoz, což je možné učinit formou účelové dotace.

Vážení členové vlády, tato iniciativa nesměřuje a nikdy nesměřovala k navýšení výdajů veřejných rozpočtů na služby sociální péče. Jde v ní o mnohem víc. O rovnost lidí této země a jejich svobodu. O možnost nás všech žít spolu.“

Shromáždění reagovalo na tato slova hlasitým potleskem a memorandum přijalo. Protože ministři byli zaneprázdněni důležitým jednáním v sídle vlády, z rukou Václava Krávy jej převzala ředitelka Úřadu vlády Jana Gavlsová.

Pak se demonstranti v klidu vydali před Poslaneckou sněmovnu, aby zde předali petici na podporu svých požadavků. „Už třináct let usilujeme o to, aby občané této země měli rovná práva při svobodném rozhodování o svému osudu v případě nemoci a stáří. Proto podporujeme takový model zákona o sociálních službách, který lidem umožní rovný přístup k pomoci státu a svobodnou volbu druhu, místa a poskytovatele služby,“ sděluje toto prohlášení členům vlády České republiky. Petici, kterou iniciovala Národní rada zdravotně postižených ČR, podepsalo více než 14 tisíc zdravotně postižených a jejich sympatizantů. Obsahuje i tyto věty: „Neumožní-li zákon o sociálních službách lidem, kteří potřebují pomoc druhé osoby, koupit si pomocí příspěvku na péči potřebnou službu, bude i nadále jejich rovnost a suverenita pouhou ilu-

zí a princip svobodné volby nebude nikdy naplněn.“ Petici a balík podepsaných petičních archů byl předán člence petičního výboru Tatáně Fischerové, která s politováním, že stojí před příchozími sama (snad proto, že je poslanecký den), vyjádřila naději, že bude víc těch, kteří pochopí potřeby osob se zdravotním postižením a postaví se za jejich oprávněné požadavky.

Demonstrace splnila svůj účel. Ústavní činitelé se mohli sami přesvědčit, že lidé se zdravotním postižením se cítí opravdu ohroženi. Jejich obavy dokumentuje fakt, že do Prahy přijeli lidé ze všech koutů republiky bez ohledu na horko a obtíže při cestování. Demonstrace určitě splnila i úkol informovat veřejnost o tom, co nás, lidi se zdravotním postižením, nejvíc trápí, v čem vidíme největší ohrožení své integrace a jak si představujeme fungování služeb sociální péče. Prostřednictvím mnoha médií se také podařilo alespoň trochu vysvětlit občanům rozdíl mezi poskytováním služeb sociální péče v různých institucích (domovy důchodců, ústavy) a jejich poskytováním v přirozeném prostředí potřebného člověka.

Václav Krása, předseda NRZP ČR,
Jiří Vencel, kancléř NRZP ČR

K aktuální situaci kolem zákona o sociálních službách

V poslední době lze v oblasti legislativy týkající se osob se zdravotním postižením zaznamenat neobyčejnou aktivitu. Kromě zákona o zaměstnanosti a zákona o zákazu diskriminace, o nichž jsme již informovali, přicházejí na řadu další velmi závažné návrhy. Zejména se jedná o návrh zákona o sociálních službách, návrh nového zákona o zdravotní péči a návrh nového školského zákona. Bezesporu největší očekávání bylo spojeno se zákonem o sociálních službách. Vždyť v letošním roce „slavíme“ již jubilejní desáté výročí zahájení prací na tomto velmi významném zákoně!

I poslední předložená verze věcného záměru zachovala smutnou tradici nepřijatelnosti navrhované úpravy. Kromě již tradiční absence tzv. příspěvku na péči, jehož existence byla minulým návrhem alespoň připuštěna, považují za zásadní koncepční nedostatek skutečnost, že podle navrhované úpravy je uloženo obcím zajistit posuzování nároku na sociální služby včetně druhu sociální služby, která bude žadateli poskytnuta, a v případě, že obec nebude schopna takové posouzení zajistit, provede je na její náklady kraj. Vzhledem k velikostní struktuře obcí v ČR je zcela nereálné, aby mohly tomuto závazku dostát. Náklady spojené s posuzováním na úrovni kraje

pak u malých obcí mohou způsobit vážné finanční problémy, případně jejich krach. Jak „populární“ by byl člověk se zdravotním postižením, jehož žádost o službu by vedla k tomuto důsledku, si lze jistě snadno představit.

Další zcela zásadní výhradou Národní rady zdravotně postižených bylo, že je nepřijatelné, aby základní pravidla a kritéria pro posuzování nepříznivé sociální situace stanovila obec či kraj vyhláškou. Zásadní připomínky byly vzneseny i k navrhovanému rozsahu oprávnění nahlížet do zdravotnické dokumentace a ke skutečnosti, že navrhovaný zákon ve vymezení podmínek pro poskytování sociálních služeb nepočítal s poskytováním služeb rodinnými příslušníky.

Vzhledem k závažnosti připomínek se 7. července uskutečnilo jednání Národní rady s Ministerstvem práce a sociálních věcí k jejich vypořádání. Bylo dohodnuto, že návrh usnesení vlády bude doplněn o bod ukládající ministru práce vypracovat materiál o možných zdrojích příspěvku na sociální službu a promítnout jeho výsledky do návrhu paragrafovaného znění zákona o sociálních službách. Přijaty byly rovněž připomínky NRZP týkající se zajišťování dostupnosti sociálních služeb, vyhledávání potřebnosti sociálních služeb, vypuštění ekono-

mického hlediska jako základního kritéria při posuzování nepříznivé sociální situace i zakotvení základních kritérií tohoto posuzování přímo v zákoně. Rovněž bylo dohodnuto, že podmínky poskytování služeb budou upraveny tak, aby zohledňovaly i možnost poskytování služeb formou sousedské výpomoci či služeb poskytovaných v rámci rodiny. Akceptována byla i připomínka vztahující se k nahlížení do lékařské dokumentace.

Zásadní úpravu doznala i výše úhrady sociální služby ze strany uživatele. Zatímco původní návrh stanovil maximální výši úhrady tak, že občanu musí zůstat alespoň 30 % částky životního minima na osobní potřeby, tj. 696 Kč, byla tato výše vztahována jen k rezidenčním službám s celodenní péčí a pro ostatní formy sociálních služeb se navrhuje hranice 1,5násobek životního minima jako celku, tj. 6150 Kč. Přestože na první pohled vypadají dosažené výsledky velmi slibně, desetileté zkušenosti s přípravou zákona varují před přílišným optimismem. Teprve paragrafované znění, které má být předloženo koncem letošního nebo počátkem příštího roku ukáže, do jaké míry najdou dohodnuté principy konkrétní uplatnění.

(hut)

Nejvýznamnější akce Národní rady pořádané v rámci EROZP 2003

● Ve dnech 3.–5. října pořádá Národní rada zdravotně postižených ČR (NRZP) ve spolupráci s organizací European Disability Forum (EDF) národní konferenci na téma „**Odstraňování diskriminace zdravotně postižených**“.

Jedná se o nejvýznamnější akci Národní rady v rámci letošního „Evropského roku osob se zdravotním postižením“ (EROZP). Konference se uskuteční v Institutu pro místní správu v Benešově. Jejím cílem je výměna zkušeností při odstraňování projevů diskriminace osob se zdravotním postižením v České republice a v zahraničí.

Konference je určena pro zástupce organizací zdravotně postižených České republiky, Slovenska, Německé spolkové republiky a Rakouska.

● Ve dnech 10.–12. října pořádá Univerzita Hradec Králové – katedra speciální pedagogiky a NRZP mezinárodní konferenci na téma „**Zdravotně postižení – programy pro 21. století**“. Konference se koná u příležitosti

EROZP; zasedání konference se uskuteční v Hradci Králové, v univerzitním areálu.

Cíle konference:

– analyzovat vývoj a stav v oblasti podpory, diskriminace – nediskriminace zdravotně postižených,
– otevřít prostor pro vzájemnou komunikaci expertů a klientů, pro vytváření atmosféry pozitivního přístupu k uspokojování specifických potřeb zdravotně postižených.

Konference by měla posoudit:

– realizaci občanského principu v prostředí zdravotně postižených,
– úroveň kvality života zdravotně postižených a jejich legislativní zabezpečení,
– programy zdravotní péče a prevence, sociální podpory, rehabilitace, edukace, enkulturace, komunitní práce, kvalifikace a pracovního uplatnění zdravotně postižených.

• Ve dnech 16.–18. září pořádá ministerstvo pro Místní rozvoj ČR a NRZP mezinárodní konferenci na téma „**Bezbariérové životní prostředí pro všechny**“. Konference se koná v rámci EROZP. Jednání proběhne v hotelu Ski v Novém Městě na Moravě. Na konferenci jsou pozváni kromě zahraničních hostů také zástupci jednotlivých ministerstev, krajů, Svazu měst a obcí ČR a organizací zdravotně postižených.

Hlavními cíli konference jsou:

- srovnání přístupu k vytváření bezbariérového životního prostředí v zemích EU a v Česku,
- legislativa týkající se problematiky bezbariérového životního prostředí, podíl státu a místních samospráv na vytváření bezbariérového životního prostředí atd.

Jiří Vencel

Setkání se zástupci krajů nesplnilo očekávání, ale lze na něm dál stavět

Na zámku v Kolodějích se 16. května uskutečnilo společné jednání NRZP ČR se zástupci krajských samospráv. Jednání připravil Vládní výbor pro zdravotně postižené občany. Místopředseda vlády Petr Mareš pozval na jednání hejtmány jednotlivých krajů. Za NRZP ČR byli na setkání předsednictvem Národní rady nominováni Václav Krása, Jiří Morávek a Pavel Dušek. Zástupci NRZP ČR šli na setkání s představou, že hejtmánům, případně jejich zástupcům představí činnost Národní rady, její spolupráci s VVZPO a dalšími institucemi. Dále zástupci NRZP chtěli představitele krajů inspirovat ke spolupráci při vytváření krajských plánů vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením a sondovat možnost vytvoření společných orgánů krajských samospráv a krajských rad zdravotně postižených, které by monitorovaly situaci občanů se zdravotním postižením v daném kraji.

Již před začátkem setkání bylo zřejmé, že nejvyšší představitelé krajů nepřikládají problematice zdravotního postižení příliš velkou prioritu. Pět

krajů (kraj Praha, kraj Vysočina, Jihomoravský kraj, Pardubický kraj a Ústecký kraj) nebylo zastoupeno vůbec, aniž by se omluvily. Pouze dva kraje (Moravskoslezský a Olomoucký) vyslaly na jednání zástupce hejtmánů, ostatní kraje zastupovali radní, případně vedoucí sociálních odborů a jeden kraj zastupovala pouze řadová pracovnice sociálního odboru. Vzhledem k tomu, že pozvánky od místopředsedy vlády byly adresovány přímo hejtmánům a on se celého jednání účastnil, neodpovídalo zastoupení krajů významu setkání.

Představitelé NRZP ČR předložili zástupcům krajů dvě základní otázky. První byla zaměřena na možnost vytvoření společného programu, jehož cílem by bylo zlepšení situace občanů se zdravotním postižením v daném regionu (krajský plán vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením). Na programu by se podílely společně krajská rada zdravotně postižených a krajská samospráva. Druhá otázka se týkala možnosti vytvoření komisí při radách krajů, které by byly složeny ze zástupců organizací zdravotně postižených

v daném regionu a zástupců krajské samosprávy.

Závazné odpovědi mohly zaznít pouze od zástupců hejtmánů: kraj Moravskoslezský jako jediný vyslovil souhlas s představou NRZP ČR a za závaznou odpověď lze považovat částečně negativní stanovisko Olomouckého kraje. Odpovědi ostatních zástupců krajů lze charakterizovat jako nepochopení problému a položených otázek, neznalost problematiky zdravotního postižení, snahu řešit integraci občanů se zdravotním postižením úřednickým způsobem „od stolu“ bez průběžné spolupráce a komunikace s občany se zdravotním postižením.

Bylo velmi důležité, že se NRZP ČR setkala se zástupci krajů, byť výsledek neodpovídá našemu očekávání. Teď záleží na tom, jak se VVZPO ve spolupráci s NRZP ČR podaří připravit další setkání se zástupci krajů, a také na tom, jak bude NRZP ČR přesvědčivá v argumentaci při prosazování své představy spolupráce s krajskou samosprávou.

Václav Krása

Valné shromáždění EDF a seminář pro organizace zdravotně postižených lidí kandidátských zemí EU

Ve dnech 23.–24. května se v řeckých Aténách konalo valné shromáždění EDF. O den dříve tato organizace uspořádala seminář pro organizace zdravotně postižených z kandidátských zemí Evropské unie. Národní rada zdravotně postižených ČR vyslala na tuto akci čtyři zástupce: předsedu Václava Krásu, Jana Hutaře, Veroniku Půrovou a Jaroslava Mündla. Semináře, který byl zaměřen na vytváření a činnost národních rad zdravotně postižených, se účastnili zástupci deseti kandidátských zemí a také zástupci některých členských zemí EU, kde národní rady pracují. Na první části jednání zazněly informace ze států, kde již národní rady byly založeny: bylo tak možné porovnat zkušenosti z Česka, Slovinska, Řecka, Malty, Švédska, Lotyšska a Polska. Ve druhé části pak bulharští, slovenští a maďarští účastníci seznámili své kolegy s přípravami ustavení národní rady.

Hlavním diskutovaným tématem byly ve všech případech způsoby financování a jejich zlepšení. V tomto ohledu je nejzajímavější systém Slovinska, kde je národní rada, která byla založena už v roce 1991 a má 70 členských organizací, financována nejen z členských příspěvků, prostředků nadací a státních dotací, ale také z výtěžků státní loterie. Z hlediska organizace je velmi inspirativní model Švédska. Tamější Federace zdravotně postižených (HSO), kterou tvoří 39 členských organizací a téměř 500 tisíc členů, má velice otevřený proces rozhodování. HSO ustavuje pětičlenný výbor (+ 2 zástupce), který se schází pravidelně 5x ročně; jedno z těchto jednání je valné shromáždění. Proces rozhodování a schvalování v rámci Federace je veden na základě konsensu, přičemž právo hlasovat/rozhodovat mají předsedové všech členských organizací. Členské organizace spolu úzce spolupracují, rovněž sekretariát a výbor HSO s organizacemi.

Z dalších diskutovaných témat vztahujících k činnosti národních rad můžeme uvést: dodržování základních principů (legitimita, otevřenost, demokracie, konsensus); informační role ve vztahu k veřejnosti, politická angažovanost a lobování jako úkoly pro národní rady; možnosti mezinárodní spolupráce, zvláště na evropské úrovni; vztahy se státními a vládními orgány a úloha rady jako partnera v sociálním dialogu.

Valného shromáždění EDF se na pozvání zúčastnili také řecký premiér, zástupce olympijského a paralympijského organizačního výboru a místopředseda meziresortní skupiny pro zdravotní postižení (Disability Intergroup) Evropského parlamentu. Byl projednáván a schvalován program činnosti na další období, zpráva o činnosti, zpráva pokladníka a auditora, statut organizace a změny v jejím vnitřním řádu.

Druhý den shromáždění projednávalo návrhy některých dokumentů: návrhy EDF pro úmluvu OSN na ochranu a rozvoj práv osob se zdravotním postižením, návrh rezoluce o mezinárodní politice vůči osobám se zdravotním postižením v budoucnu, přínos Evropského roku osob se zdravotním postižením a návrh rezoluce s tímto tématem, návrh rezoluce o umění, kultuře a zdravotním postižení, návrh rezoluce o nediskriminaci atd.

V závěru valného shromáždění se hovořilo zejména o programu „Agenda 22“. Pod tímto poněkud pythickým názvem je realizován projekt aplikace Standardních pravidel vyrovnávání příležitostí pro zdravotně postižené na úrovni obcí a regionů. O zkušenostech informovali delegáti ze Švédska a Finska. Zejména poznatky ze Švédska, kde působnost jednotlivých hrabství je podobná působnosti kraje v Česku, by mohly přispět k propracování našich krajských plánů vyrovnávání příležitostí.

Veronika Půrová

Návštěva představitelů EDF v Praze

Ve dnech 26.–28. května navštívila Prahu delegace Evropského fóra zdravotně postižených. Jde o organizaci se sídlem v Bruselu, která zastřešuje všechny národní rady zdravotně postižených v zemích Evropské unie a také nejvýznamnější evropské organizace působící ve prospěch občanů se zdravotním postižením. V EDF zastupuje Českou republiku Národní rada zdravotně postižených ČR. Do vstupu Česka do Evropské unie má NRZP ČR statut pozorovatele. Ještě před vstupem tak máme možnost čerpat ze zkušeností partnerských organizací v zahraničí.

Delegaci vedl Yannis Vardakastanis, prezident EDF. Dalšími členy delegace byli Stefan Tromel, ředitel EDF, a Jean-Paul Pritchard, pracovník EDF. Návštěvy se dále zúčastnili John Clark, expert EDF pro oblast zaměstnávání, a Paul Peterson, expert pro oblast zvyšování kapacity národních rad zdravotně postižených.

V rámci návštěvy proběhla řada oficiálních jednání. Delegace EDF a delegace NRZP ČR byly přijaty ministrem práce a sociálních věcí Zdeňkem Škromachem, ministryní zdravotnictví Marií Součkovou a předsedkyní výboru pro sociální politiku a zdravotnictví Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Miladou Emerovou.

Kromě těchto oficiálních jednání proběhlo i několik jednání s představiteli a pracovníky NRZP ČR. Návštěva představitelů EDF tak byla významnou příležitostí vzájemně se informovat o své činnosti, metodách a formách spolupráce.

Realizace projektu EDF v ČR

Jak jsme již v těchto novinách informovali, zapojí se NRZP ČR do projektu EDF určeného pro země

střední a východní Evropy, jež se chystají na vstup do EU. Při jednáních v Praze bylo dohodnuto, že v rámci zmíněného projektu se letos v říjnu v Benešově uskuteční národní konference k problematice diskriminace osob se zdravotním postižením. Jejím cílem je diskuse nad současnou legislativou ovlivňující kvalitu života osob se zdravotním postižením v Česku a seznámení s legislativou ve státech EU. Konference se uskuteční za účasti delegace EDF a delegací národních rad zdravotně postižených z Německa, Rakouska a Slovenska. V rámci zmíněného projektu byla zahájena činnost dvou odborných skupin, a to pro oblast zaměstnávání a rozvoje NRZP.

Pracovní skupiny pod vedením expertů EDF již zahájily činnost. Jejich dílčí vyhodnocení bude provedeno koncem roku 2003, konečné vyhodnocení pak v červnu 2004. Co od pracovních skupin očekáváme? Náplní jejich činnosti je zejména analyzování současného stavu, seznámení se s základními dokumenty EU ovlivňujícími kvalitu života osob se zdravotním postižením, získávání zkušeností národních rad zdravotně postižených ve státech EU a pomoc expertů EDF při řešení problémů v Česku. Jedná se o dlouhodobý projekt, o kterém vás budeme průběžně informovat.

Vzájemné konzultace

Významnou součástí návštěvy delegace EDF byly konzultace s představiteli NRZP. Jednání se zúčastnili členové předsednictva republikového výboru Národní rady. V jeho závěru zazněla od členů delegace EDF řada doporučení, z nichž vyjímáme ta nejdůležitější.

– Letošní rok je vyhlášen jako Evropský rok

osob se zdravotním postižením, jehož hlavním cílem je odstranění diskriminace těchto osob. Využijte proto této příležitosti, a to jak na celostátní, tak na regionální úrovni. Jen na vás záleží, jak se podaří prosazovat oprávněné zájmy a potřeby osob se zdravotním postižením.

– Základem úspěchu při dialogu s vládou je, abyste byli jednotní a aby vás při jednáních zastupovali lidé se zdravotním postižením – jedni z vás.

– Česko stejně jako ostatní státy střední a východní Evropy, které se chystají vstoupit do EU, prochází obdobím zásadních politických, ekonomických a společenských změn. Problematiku občanů se zdravotním postižením je třeba považovat za součást „hlavního proudu“ těchto změn. Nedoopusťte proto, aby se řešení vašich oprávněných zájmů a potřeb dostalo na okraj probíhajících celospolečenských reforem. Pokud připustíte, aby se zlepšování kvality života osob se zdravotním postižením dostalo někam na okraj dění, tedy mimo „hlavní proud“, může se stát, že zpět do něj se mnoho let nedostanete.

– V České republice je přes jeden milion občanů se zdravotním postižením. Je to významná početní síla. Dbejte na to, aby tomuto počtu odpovídala i síla politického vlivu. Tato síla závisí na podpoře organizací sdružujících osoby se zdravotním postižením a na jejich jednotě při řešení věci společného zájmu.

Uvedené výroky stojí jistě za zamyšlení... O projektu EDF přineseme další informace v některém příštím čísle Skoku do reality.

Jiří Vencl

Otazníky nad antidiskriminačním zákonem

Národní rada zdravotně postižených ČR obdržela v květnu k vyjádření upravenou verzi návrhu zákona o zajištění rovného zacházení a ochraně před diskriminací. Návrh předkládaný vládou ČR doznal řady změn, které významně snížily ochranu osob se zdravotním postižením. Konkrétně jde zejména o rozsáhlé změny v hlavě II „Věcná působnost zákona“, kdy konkrétní povinnosti uložené fyzickým a právnickým osobám byly v nové verzi nahrazeny pouhým výčtem oblastí, na které se zákon vztahuje. Rovněž nově navrhovaná definice nepřímé diskriminace z důvodů zdravotního postižení je odlišná a soustřeďuje se nikoliv na materiální podmínky rovného přístupu, ale pouze na formální vyjádření přístupu k právům podle zvláštních zákonů.

O jak zásadní změnu jde, lze ilustrovat například v otázce přístupu ke službám včetně prodeje v obchodě. Vzhledem k ustanovení zákona č. 634/1992 Sb. bude dostačovat, dostane-li zdravotně postižená osoba k výrobku záruční list, což jí ani teď není upíráno. Avšak již nemá právo na zajištění vstupu do prodejny a přístupu ke zboží. Obdobné důsledky pro osoby se zdravotním postižením lze očekávat i v jiných oblastech (vzdělání, bydlení, zdravotní péče atd.). Prakticky jedinou oblastí, na niž nemá výše uvedená změna vliv, je oblast pracovně právních vztahů a zaměstnávání.

Za této situace vzniká zcela zásadní otázka smysluplnosti zařazení zdravotního postižení mezi diskriminační důvody a problém, zdali v důsledku změny koncepce zákona by neměla být ochrana osob se zdravotním postižením

před diskriminací upravena zvláštním zákonem. V hlavě II předchází verze byly uvedeny povinnosti ukládané fyzickým a právnickým osobám ve vztahu k možné diskriminaci současně s uvedením případů, které se za diskriminaci nepovažují. Toto uspořádání umožňovalo samostatné použití antidiskriminačního zákona ve všech oblastech, na něž se vztahuje. Vypuštění povinností z hlavy II povede k tomu, že v antidiskriminačním zákoně budou popsána jednání, která se za diskriminaci nepovažují, avšak případné povinnosti budou obsaženy ve zvláštních předpisech. Antidiskriminační zákon nebude moci být použit samostatně, ale pouze s příslušným zvláštním předpisem.

Vzhledem k počtu předpisů, jichž se navrhovaný zákon dotýká, bude právní úprava nepřehledná a nutně dojde k výraznému omezení možností domáhat se zajištění rovného zacházení. Navíc je nutné upozornit na fakt, že vypuštěná ustanovení bude zřejmě nutně do těchto speciálních předpisů ve velké většině případů nově zařadit. Vznikne potřeba novelizovat velké množství předpisů. Přitom právě zabránění těmto důsledkům bylo jedním z hlavních cílů navrhovaného zákona.

NRZP ČR se přihlásila k myšlence jednotného antidiskriminačního zákona, a proto měla k návrhu zásadní připomínky, jejichž cílem je odstranit výše uvedené problémy.

(hut)